

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zvyšování kvality vzdělávání učitelů přírodovědných předmětů

Portfolio a jeho hodnocení

Danuše Nezvalová

Olomouc 2012

Definice portfolia

Portfolio je účelný a komplexní soubor dokumentů, který vypovídá o systematickém a kontinuálním úsilí studenta dosáhnout co nejlepších výsledků. Dává studentovi možnost demonstrovat, které kompetence si osvojil, jeho úspěchy a případné neúspěchy, reflektovat aktivity a vytvářet prostor pro budoucnost a další studium. Pomáhá studentovi neustále zlepšovat kvalitu jeho práce, je nástrojem jeho neustálého zdokonalování. Portfolio je uspořádaný soubor dokumentů, materiálů, které představují osobní a profesionální úspěchy. Vedle možnosti ukázat kvalitu práce budoucímu zaměstnavateli či zkušební komisi umožňuje snadno sledovat vlastní pokrok, hodnotit jej a plánovat další rozvoj.

K cílům portfolia náleží:

- Vytvořit dokument, který by popsal rozvoj studenta v profesní složce učitelského vzdělávání a jeho možnosti dalšího zdokonalování;
- Ukázat na studentovy prekoncepty a změny v porozumění konceptům;
- Deklarovat studentovy postoje k pedagogicko-psychologickým disciplínám a pedagogické praxi;
- Dokumentovat činnosti, které jsou klíčové pro studentův rozvoj;
- Porozumět složitosti individuality jako učícího se jedince;
- Poskytnout nutné informace pro další rozhodování;
- Reagovat na současné trendy v učitelském vzdělávání;
- Dokumentovat osvojené kompetence;
- Být pro-aktivní;
- Ukázat zodpovědnost studenta;
- Komunikovat se všemi sociálními partnery.

Význam portfolia pro studenty:

- Rozvíjí organizační a rozhodovací dovednosti;
- Umožňuje sebehodnocení;
- Poskytuje příležitosti pro spolupráci studentů a učitele;
- Posiluje odpovědnost za vlastní učení;
- Umožňuje vlastní výběr prací studenta;
- Poskytuje autonomii;
- Dává možnosti k výměně zkušeností;
- Posiluje odpovědnost.

V praxi se používá pracovní portfolio, prezentační portfolio a souborné portfolio:

Pracovní portfolio

Cíl	Obsah	Účastníci
• pomoci studentům hodnotit svou práci	• práce studenta v předmětu z různých tematických celků	• student, učitel

Prezentační portfolio

Cíl	Obsah	Účastníci
• asistovat studentům v procesu učení	• výběr prací, které reprezentují vybrané aspekty	• budoucí učitel, učitelé • budoucí zaměstnavatelé • zkušební komise

Souborné portfolio

Cíl	Obsah	Účastníci
• pomoci učitelům poznat, co student umí	• výběr studentových prací dle kritérií • zprávy o výsledcích studenta	• budoucí učitel • administrátoři, zkušební komise • budoucí zaměstnavatelé

Jednotlivé typy portfolio se liší cíli, obsahem, soubory kritérií, dle kterých se vyhodnocují jednotlivé části, ale také účastníky. V praxi lze doporučit k využití zejména prezentační či souborné portfolio. Do portfolio lze řadit prakticky veškeré produkty studentovy činnosti ve výukovém procesu, např.:

- Eseje;
- projekty;
- testy, prověrky;
- prezentace, referáty;
- poznámky;
- zprávy;
- sebehodnotící zprávy.

Tyto produkty mohou být v různých formách:

- Písemné materiály;
- videozáznamy;
- zvukové záznamy;
- prověrky, testy;
- CD ROM;
- pozorovací archy.

Portfolio je progresivní strategií hodnocení práce studenta. Zachycuje všechny důležité činnosti v delším časovém intervalu. Tím umožňuje hodnotit studentovy pokroky v učení, jeho zlepšování, rozvoj a vývoj v chápání pedagogicko-psychologických konceptů, jeho postoje k pedagogické praxi a lze usuzovat na schopnosti integrace poznatků, dovedností v jednotlivých pedagogicko-psychologických celcích. Vyhodnocuje kompetence, kterých

student dosáhl ve sledovaném období. Portfolio lze řešit i v elektronické podobě, kdy každý student má na síti svou schránku, kam ukládá příslušnou dokumentaci. Schránka je přístupna pouze definovaným aktérům.

Studenti učitelství by měli začít sbírat materiály již v době studia. Na konci každého semestru doporučujeme projít materiály, které student za půl roku vytvořil. Student vybere např. kvalitní seminární práce, eseje o didaktice, psychologii a pedagogice, kvalitně vytvořené přípravy z průběžné a souvislé pedagogické praxe a založí je. Když se student bude ucházet o práci, hned od začátku ukáže zaměstnavateli, koho si přijímá. V portfoliu navíc student ukazuje, že sám na sobě pracujete a že dovednost vedení portfolia zvládá.

SZZ z pedagogiky a psychologie

Obhajoba portfolia je součástí státní závěrečné zkoušky z pedagogiky a psychologie v učitelství pro střední školy.

Funkce portfolia

Cílem portfolia je uspořádání, reflektování a prezentování dosavadních profesních zkušeností, znalostí, dovedností, postojů a hodnot vážících se k přípravě na učitelskou profesi a ke vstupu do praxe. Prostřednictvím portfolia student/ka prezentuje a argumentuje vlastní pojetí výuky na základě teoretických znalostí a v kontextu širších souvislostí. Prokazuje dovednost systematicky reflektovat svou pedagogickou činnost včetně zamýšlení se nad dalším profesním rozvojem (dovednost stanovovat si vlastní cíle – v čem se chci zlepšit, co se potřebuji naučit). Kvalitně zpracované portfolio je nástrojem k integraci studia a státní závěrečné zkoušky, zejména teoretické a praktické složky a pedagogicko-psychologické a oborově didaktické přípravy. Umožňuje nejen kvalitativní, formativní a individualizované externí hodnocení studenta, ale je také cenným nástrojem k sebehodnocení. Zkušební komisi portfolio slouží jako podklad k rozpravě a k hodnocení pokroku a výsledků studia daného studenta. Na základě portfolia examinátor navrhuje zkušební otázku.

Obsah a struktura portfolia

Je oceňován samostatný a tvořivý způsob zpracování portfolia, přesto je potřeba jeho obsah a formu částečně vymezit. Součástí portfolia jsou vybrané, uspořádané, reflektované a aktuálně okomentované produkty studenta, které ukazují výsledky jeho profesní přípravy.

Doporučujeme následující obsah portfolia:

- Základní údaje o studentovi.
- Obsah portfolia (který umožní lépe se orientovat v zařazených materiálech i ve struktuře portfolia).
- Dokumenty o realizované průběžné pedagogické praxi včetně hospitačních záznamů (nejméně 3) a projekt, který je zpracováním akčního výzkumu, provedeného v průběhu této pedagogické praxe na škole nebo jiné vzdělávací instituci či teoretického problému na základě studia dokumentů školy.

- Dokumenty o realizované asistentské praxi (pokud ji student ukončil zápočtem): projekt, který popisuje a analyzuje aktivity studenta v průběhu této praxe.
- Dokumenty o realizované souvislé pedagogické praxi: vybrané záznamy z náslechu a vlastní přípravy, realizace a reflexe vyučovacích jednotek a celků (fotodokumentace, videozáznamy, připravené pracovní listy, pomůcky, produkty žáků), hodnocení studenta vedoucím učitelem na první a druhé souvislé praxi.
- Vybrané seminární, ročníkové a další práce vznikající během vybraných kurzů.
- Reflexe vybraných témat a problémů ze seminářů a přednášek.
- Seberefektivní úvahy a eseje týkající se vývoje odborných názorů, otázek a pokroků na cestě k učitelské profesi; poznámky a úvahy k vybraným titulům odborné literatury.
- Reflexe mimoškolních aktivit (vlastní praxe i kurzů dalšího vzdělávání) vztahujících se k učitelské profesi.
- Sebehodnocení dosažených výsledků v profesní složce přípravy učitelského studia.
- Materiály jsou uloženy v deskách.

Průběh státní závěrečné zkoušky z pedagogiky a psychologie

Student nejprve odpovídá na vylosovanou teoretickou otázku, která je formulována na základě požadavků ke SZZ z pedagogiky a psychologie. Dále je při ústní zkoušce studentovi zadána jedna zkušební otázka plynoucí z obsahu předloženého portfolia a nepřesahující tematické okruhy k závěrečné zkoušce z pedagogiky a psychologie.

Student představuje obsah a strukturu svého portfolia. Student odpovídá na zkušební otázku, s využitím vybraných prací z portfolia. Zkoušející se vyjadřuje ke kvalitám předloženého portfolia. V následující diskusi student reaguje na další otázky všech zkoušejících, které vyplývají z úvodní prezentace portfolia, z obsahu portfolia a z odpovědi na zkušební otázku.

Hodnocení

Při státní závěrečné zkoušce z pedagogiky a psychologie je hodnocena úroveň dosažených profesních kompetencí studenta oboru učitelství pro SŠ prokázaných na základě:

- obsahu a formy předloženého portfolia;
- odpovědi na zkušební otázku;
- odpovědi na další otázky examinatorů a kvality reagování studenta v diskusi.

Hodnocení portfolia provede učitel dle následující ratingové škály:

- **A:** nejméně 95 % předložených materiálů splňuje požadavky kladené na materiály, prezentované v portfoliu. V hodnocení souvislých pedagogických praxí silně převažuje pozitivní hodnocení; portfolio je logicky strukturováno a obsahuje všechny vyžadované dokumenty; jsou přiloženy dokumenty, deklarující pedagogické aktivity studenta nad rámec požadovaných dokumentů. Student bezchybně odpovídá na kladené otázky a využívá precizně odborné terminologie.
- **B:** nejméně 90 % předložených materiálů splňuje požadavky kladené na materiály, prezentované v portfoliu. V hodnocení souvislých pedagogických praxí výrazně

převažuje pozitivní hodnocení; portfolio je logicky strukturováno a obsahuje všechny vyžadované dokumenty; jsou přiloženy alespoň 2 dokumenty, deklarující pedagogické aktivity studenta nad rámec požadovaných dokumentů. Student bezchybně odpovídá na kladené otázky a využívá správně odborné terminologie.

- **C:** nejméně 85 % předložených materiálů splňuje požadavky kladené na materiály, prezentované v portfolio. V hodnocení souvislých pedagogických praxí převažuje pozitivní hodnocení; portfolio je logicky strukturováno a obsahuje všechny vyžadované dokumenty; nejsou přiloženy dokumenty, deklarující pedagogické aktivity studenta nad rámec požadovaných dokumentů. Student odpovídá samostatně na kladené otázky a dokáže správně využívat odborné terminologie.
- **D:** nejméně 80 % předložených materiálů splňuje požadavky kladené na materiály, prezentované v portfolio. V hodnocení souvislých pedagogických praxí převažuje pozitivní hodnocení; portfolio je částečně nevhodně strukturováno a obsahuje částečně vyžadované dokumenty; nejsou přiloženy dokumenty, deklarující pedagogické aktivity studenta nad rámec požadovaných dokumentů. Student neodpovídá samostatně na kladené otázky a v používané odborné terminologii se vyskytují chyby.
- **E:** nejméně 75 % předložených materiálů splňuje požadavky kladené na materiály, prezentované v portfolio. V hodnocení souvislých pedagogických praxí pozitivní a negativní hodnocení jsou v rovnováze nebo částečně převažuje pozitivní hodnocení; portfolio je převážně nevhodně strukturováno a obsahuje jen část vyžadovaných dokumentů; nejsou přiloženy dokumenty, deklarující pedagogické aktivity studenta nad rámec požadovaných dokumentů. Student neodpovídá samostatně na kladené otázky a v používané odborné terminologii se vyskytují chyby.
- **F:** nejméně 70 % předložených materiálů splňuje požadavky kladené na materiály, prezentované v portfolio. V hodnocení souvislých pedagogických praxí se vyskytují závažné nedostatky, pozitivní a negativní hodnocení nejsou v rovnováze, převažuje negativní hodnocení; portfolio je nevhodně strukturováno a obsahuje jen část vyžadovaných dokumentů; nejsou přiloženy dokumenty, deklarující pedagogické aktivity studenta nad rámec požadovaných dokumentů. Student neodpovídá samostatně na kladené otázky a v používané odborné terminologii se závažně vyskytují chyby.